

Anna Bera

Ubezpieczenia w małych przedsiębiorstwach w warunkach globalnego spowolnienia gospodarczego

Ekonomiczne Problemy Usług nr 102, 209-217

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA BERA

Uniwersytet Szczeciński

UBEZPIECZENIA W MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTWACH W WARUNKACH GLOBALNEGO SPOWOLNIENIA GOSPODARCZEGO

Wprowadzenie

Kryzys w strefie euro oraz zwiększające się obciążenia finansowe, a także pogarszający się bilans wymiany handlowej negatywnie oddziałują na światowy wzrost gospodarczy, który zmniejsza się o 0,1 punktów procentowych co pół roku¹. Światowy wzrost gospodarczy w 2012 roku nie przekroczy 2,5%, z kolei Globalny Wskaźnik Upadłości Euler Hermes, który monitoruje zmiany upadłości przedsiębiorstw na całym świecie, ma wzrosnąć w 2013 roku o 4%. W Polsce również brakuje optymizmu oraz rośnie liczba bankrutujących przedsiębiorstw. Wzrost liczby upadłości wynika przede wszystkim ze spadku tempa wzrostu eksportu oraz problemów w budownictwie, w którym inwestycje infrastrukturalne z wielu powodów okazały się raczej obciążeniem niż pozytywnym impulsem dla branży. Spadek koniunktury silnie odczuł również przemysł spożywczy, a także producenci mebli. Rosną obawy o przetrwanie szczególnie małych przedsiębiorstw. Wyniki badań przeprowadzone przez Związek Przedsiębiorców i Pracodawców (na grupie 600 przedsiębiorstw), pozwoliły na skonstruowanie tzw. Busometra, tj. Indeksu Nastrojów Gospodarczych MŚP, który wyniósł 34,47 punktów², czyli znacząco poniżej poziomu granicy 50 punktów, która oddziela nastroje pesymistyczne od optymistycznych. Świadczy to o braku optymizmu w podejmowaniu nowych inicjatyw gospodarczych, a tym samym ryzyka inwestycyjnego przez małych przedsiębiorców.

W artykule podjęto próbę przedstawienia danych empirycznych ilustrujących postawy ubezpieczeniowe małych przedsiębiorstw oraz postrzeganie ryzyka w warunkach spowolnienia gospodarczego. Pojawia się bowiem dość oczywiste pytanie,

¹ Dane za Euler&Hermes, podane przez głównego ekonomistę Ludovica Subrana. W wypowiedziach często podkreśla on, iż „istotnym czynnikiem obecnego kryzysu w Europie jest zaufanie”. Jako przykład podał Włochy, które od lat mają wysokie zadłużenie, a którymi dotąd nikt się nie przejmował. Kryzys sprawił jednak, że rynki zaczęły wątpić, czy Włosi będą w stanie ten dług w jakimś stopniu zredukować. L. Subran zwrócił także uwagę na system bankowy w Europie, który pełni kluczową rolę w gospodarce i dlatego powinien być w sposób specjalny chroniony.

² Busometr – Indeks Koniunktury Gospodarczej MŚP, dane na 10 listopada 2012 r. opublikowane na oficjalnej stronie internetowej Związku Przedsiębiorców i Pracodawców (data pobrania: 10.11.2012 r.) oraz w: A. Błaszczak, *Rosną obawy mniejszych firm*, „Rzeczpospolita”, 12.11.2012 r.

jaki jest wpływ zwiększonego ryzyka operacyjnego rynku na zachowania ubezpieczeniowe małych przedsiębiorców oraz na wybór poszczególnych produktów ubezpieczeniowych.

1. Postrzeganie ryzyka w przedsiębiorstwach

Ryzyko w przedsiębiorstwie nie ma charakteru stałego i jest efektem jedynej trwałej cechy gospodarki, którą jest jej zmienność. Działanie w warunkach ryzyka powoduje, że przedsiębiorstwo nie ma teoretycznych oraz aplikacyjnych podstaw do dokładnego rozpoznania wszystkich parametrów określających warunki, w których funkcjonuje. Postrzeganie ryzyka i określenie ich znaczenia w strategicznym i operacyjnym zarządzaniu przedsiębiorstwem ma również znaczenie dla ubezpieczycieli, którzy chcą znać kluczowe ryzyko i jego rangę w przedsiębiorstwie. Przeprowadzone przez Aon badania empiryczne w 2007, 2009, 2011 roku na tej samej grupie przedsiębiorstw pozwoliły na określenie kluczowych rodzajów ryzyka w działalności przedsiębiorstw. Zestawienie zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1
Znaczenie poszczególnych rodzajów ryzyka w działalności przedsiębiorstw w 2007, 2009, i 2011 roku – według rangi (dane dotyczące Unii Europejskiej)

2007	Ranga	2009	Ranga	2011	Ranga
Rodzaje ryzyka i ich ranga (0–100%)					
Ryzyko majątkowe	77	Ryzyko odpowiedzialności	81	Ryzyko finansowe (<i>cash flow</i>)	77
Ryzyko odpowiedzialności	75	Ryzyko branży	79	Ryzyko technologiczne (błędów systemowych)	76
Ryzyko branży	70	Ryzyko zmienności cen surowców	77	Ryzyko zmienności cen surowców	76
Ryzyko fuzji (restrukturyzacji)	69	Ryzyko finansowe (<i>cash flow</i>)	75	Ryzyko konkurencji	71
Ryzyko transakcyjne (kredytu kupieckiego)	63	Ryzyko konkurencji	71	Ryzyko branży	69
Ryzyko rynku (finansowe)	56	Ryzyko transakcyjne (kredytu kupieckiego)	70	Ryzyko zmienności innowacyjnej	68
Ryzyko sprzeniewierzenia	55	Ryzyko sprzeniewierzenia	68	Ryzyko prawne	65
Ryzyko reputacji	48	Ryzyko prawne	65	Ryzyko otoczenia rynkowego	64
Ryzyko prawne	41	Ryzyko otoczenia rynkowego	60	Ryzyko reputacji	61
Ryzyko otoczenia rynkowego	35	Ryzyko reputacji	58	Ryzyko sprzeniewierzenia	60

Źródło: Aon Global Risk Management Survey (2011, 2009, 2007), za: T. Holzhen, *Die Gewerbeversicherung – ein Markt im stetigen Wandel*, Swiss Re, nr 5, Zurich 2012, s. 4–5.

Zestawienie zamieszczone w tabeli 1, wskazuje że rangowanie ryzyka związane jest w znacznej mierze z sytuacją makroekonomiczną na rynku. W 2011 roku za

kluczowe ryzyko w przedsiębiorstwie uznano ryzyko niewypłacalności (określone jako ryzyko *cash flow*). Kryzys gospodarczy spowodował, że dla większości przedsiębiorców najważniejszym celem stała się strategia przetrwania³. Przedstawione dane można z pewnością odnieść do przedsiębiorstw w Polsce. Nastroje gospodarcze szczególnie w małych przedsiębiorstwach nie są najlepsze. Interesujący jest fakt, że są one dużo lepsze w przedsiębiorstwach, które w ostatnim roku rozpoczęły działalność niż w tych, które działają najdłużej (ponad 11 lat)⁴. Kryzys będący efektem recesji przewartościował hierarchię postrzegania ryzyka w prowadzonej działalności. Warto zwrócić uwagę, że jeszcze w 2007 roku, przedsiębiorcy za kluczowe ryzyko uznali to o charakterze elementarnym związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (tj.: ryzyko majątkowe, odpowiedzialności cywilnej oraz ryzyko branży). Z kolei w 2011 roku za najważniejsze uznano już ryzyko finansowe (*cash flow*), a przetrwanie stało się priorytetem dla większości firm.

Można zatem stwierdzić, że przy wyższym poziomie ryzyka operacyjnego w szczególności właściciel/właściciele małych przedsiębiorstw niechętnie podejmują ryzykowne decyzje dotyczące rozwoju prowadzonego przedsiębiorstwa. Podejście do ryzyka związane jest również z sytuacją na rynku finansowym. W okresie niesprzyjającej koniunktury potencjalni przedsiębiorcy wykazują słabszą motywację do działania, ponieważ rynek jest mniej chłonny. Można również nawiązać do badań przeprowadzonych przez instytut *Qualifact* za 2010 rok, które miały m.in. na celu rozpoznanie nastawienia do ryzyka mikro i małych przedsiębiorstw⁵. Okazuje się bowiem, że mikro i małe przedsiębiorstwa oceniają swoją skłonność do podejmowania ryzyka w sprawach biznesowych (rozwój, wprowadzanie nowych produktów, wchodzenie na nowe rynki itp.) w skali od 1 do 5 odpowiednio na poziomie: mikroprzedsiębiorstwa 2,8; małego przedsiębiorstwa – 2,99. W próbie znalazło się zatem więcej osób, mających konserwatywne podejście do ryzyka niż osób deklarujących raczej wysoką lub wyjątkowo wysoką skłonność do podejmowania ryzyka w sprawach biznesowych (tab. 2).

W kwestiach finansowych (zaciąganie dużych kredytów, inwestowanie nadwyżek finansowych w instrumenty obciążone ryzykiem) badane mikro i małe przedsiębiorstwa relatywnie częściej (niż w przypadku spraw biznesowych) oceniały swoją skłonność do podejmowania ryzyka raczej jako niską. Mikroprzedsiębiorstwa określiły swoją skłonność do ryzyka w sprawach czysto finansowych na poziomie 2,72; a małe przedsiębiorstwa – 2,86.

Reasumując, sytuacja makroekonomiczna gospodarki pozostaje w silnej korelacji z hierarchią ryzyka prowadzonej działalności oraz przekłada się na plany roz-

³ Strategia przetrwania, będąca elementem strategii biznesowej przedsiębiorstwa to kompleksowa praktyczna polityka firmy, która harmonizuje odrębne obszary funkcjonowania przedsiębiorstwa. Definiuje cele biznesowe, analizuje otoczenie wewnętrzne i zewnętrzne oraz określa kierunek rozwoju przedsiębiorstwa w okresie spowolnienia gospodarczego. Patrz: J. Smullen, N. Hand, *Dictionary of Finance and Banking*, Oxford University Press 2005, s. 398.

⁴ Busometr Związek Przedsiębiorców i Pracodawców – Indeks Koniunktury Gospodarczej MŚP, dane na 10 listopada 2012 r.

⁵ *Finanse MSP 2010, Rynek usług ubezpieczeniowych*, Badanie Rynkowe i Doradztwo sp. z o.o., Gdańsk 2010, s. 24.

wojowe. Różnice w nastrojach przedsiębiorców związane są także z sytuacją w regionach i branżach. Są bowiem branże, które są w dobrej kondycji, wbrew tendencjom w całej gospodarce.

Tabela 2

Skłonność do ryzyka (wskaźniki punktowe: skala 1–5 pkt.)

Charakter decyzji	Ogółem MŚP	Firmy mikro n = 1018	Małe firmy n = 505
Sprawy biznesowe	2,80	2,80	2,99
Sprawy czysto finansowe	2,72	2,72	2,86

Źródło: *Finanse MSP 2010, Rynek usług ubezpieczeniowych*, Badanie Rynkowe i Doradztwo sp. z o.o., Gdańsk 2010, s. 24.

2. Ubezpieczenia w działalności małych przedsiębiorstw

Kluczowym zagadnieniem przy konstruowaniu oferty produktowej jest właściwe zdefiniowanie profilu ryzyka małego przedsiębiorstwa oraz właściwe rozpoznanie jego specyfiki działalności. Wskazując ubezpieczeniowy transfer ryzyka jako najwłaściwszą metodę ochrony przed ryzykiem w małym przedsiębiorstwie należy w pierwszej kolejności przedstawić grupy produktów ubezpieczeniowych, znajdujących zastosowanie w programach asekuracyjnych w tej grupie przedsiębiorstw (tab. 3).

Małe przedsiębiorstwa do ochrony ryzyka osobowego właściciela i kluczowych pracowników mogą wykorzystywać produkty ubezpieczeń osobowych. Typowe produkty prywatnych ubezpieczeń osobowych, oferowane przez ubezpieczycieli na zasadach rynkowych mogą odgrywać istotną rolę w funkcjonowaniu małego przedsiębiorstwa⁶. Szczególną i ważną rolę pełni ubezpieczenie na życie właściciela. Jego śmierć kończy zwykle działalność przedsiębiorstwa. Ochrona ubezpieczeniowa w tym ubezpieczeniu nie zapewnia wprawdzie kontynuacji funkcjonowania przedsiębiorstwa, ale pozwala przejąć funkcje, jakie to przedsiębiorstwo pełniło. Jeżeli było źródłem utrzymania rodziny, świadczenie otrzymane w ramach ubezpieczenia na życie zapewnia dalszą egzystencję rodzinie przedsiębiorcy, która utraciła wraz z jego śmiercią źródło środków do życia.

Ubezpieczenia rzeczowe są ważnym instrumentem ochrony zasobów majątkowych małych przedsiębiorstw, pozwalającym na odtworzenie majątku uszkodzonego lub utraconego w następstwie wystąpienia zdarzenia, które zostało objęte ochroną ubezpieczeniową. Należy zwrócić uwagę, że w ubezpieczeniach rzeczowych duże znaczenie ma właściwie ustalona wartość przedmiotu ubezpieczenia, która następnie jest podstawą wyznaczania sumy ubezpieczenia zapisanej w polisie ubezpieczeniowej, a w dalszej kolejności jest podstawą do wyliczenia wysokości należnego ewentualnego odszkodowania.

⁶ M. Wieczorek-Kosmala, *Wpływ ubezpieczeń gospodarczych na rynkową wartość dodaną przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Fundacja Warta, Warszawa 2009, s. 182.

Grupa ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej ma za zadanie ochronę zasobów majątkowych małego przedsiębiorcy przed uszczupleniem z tytułu roszczeń osób lub podmiotów poszkodowanych z winy przedsiębiorstwa. W praktyce ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej często określa się jako ubezpieczenia zobowiązań, ponieważ mogą obciążać obecny i przyszły majątek firmy.

Tabela 3
Zakres produktowy ochrony ubezpieczeniowej w mikro i małych przedsiębiorstwach

Grupa ubezpieczeniowa	Produkty
Ubezpieczenia osobowe	Terminowe ubezpieczenia na wypadek śmierci Ubezpieczenia na całe życie Ubezpieczenia na dożycie Ubezpieczenia posagowe Ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym Ubezpieczenia rentowe Ubezpieczenia wypadkowe i chorobowe
Ubezpieczenia rzeczowe	Ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych Ubezpieczenia od kradzieży z włamaniem i rabunku Ubezpieczenie środków transportu i mienia w transporcie Ubezpieczenia techniczne
Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (według tzw. reżimu odpowiedzialności)	Deliktowej Kontraktowej Za produkt Różnych grup zawodowych
Ubezpieczenia finansowe	Ubezpieczenie kredytu: – kupieckiego, Gwarancje ubezpieczeniowe: – handlowe, – kontraktowe, – kaucyjne, – koncesyjne, – spłaty należności celno-podatkowych, Ubezpieczenie utraty zysku Ubezpieczenie ryzyka sprzeniewierzenia

Źródło: opracowanie własne.

W dalszej kolejności, przy kształtowaniu ochrony ubezpieczeniowej zastosowanie znajdują ubezpieczenia finansowe. Podstawowym celem ubezpieczeń finansowych jest wspieranie przedsiębiorców przed niewypłacalnością drugiej strony umowy (kontraktu) i możliwością wystąpienia szkody u podmiotów ubezpieczonych. Ubezpieczenia finansowe pozwalają ograniczyć ryzyko przedsiębiorstw poprzez łagodzenie skutków niewypłacalności kontrahentów, będących następstwem wahań ekonomicznych i koniunkturalnych w gospodarce⁷. Jako najważniejsze czynności ubezpieczycieli kredytu można wymienić: pozyskiwanie informacji i ocenę wiarygodności kredytowej kontrahenta, ustalanie limitów kredytowych, monitoro-

⁷ P. Koch, W. Weiss, *Versicherungsglossar*, Verlag Gabler, Wiesbaden 1994, s. 501.

wanie ryzyka należności, inkaso i windykację.

Zaprezentowane produkty ubezpieczeniowe łączone są często przez ubezpieczycieli w pakiety ubezpieczeń, stworzone z myślą o małych przedsiębiorstwach. Zaletą zakupu takich produktów jest możliwość dowolnego skonfigurowania zakresu poszczególnych rodzajów ryzyka i dopasowania ich do specyfiki działalności przedsiębiorstwa.

3. Ubezpieczenia w przedsiębiorstwach

Ubezpieczenia pomagają przedsiębiorstwom zarządzać ryzykiem i znajdować nowe sposoby wprowadzania innowacji oraz wzrostu i stabilizacji zarobków. Z tego segmentu w 2010 roku pochodziło ok. 600 mld USD składek lub ok. 41% globalnego biznesu majątkowego⁸. Dane empiryczne, pochodzące z rynku amerykańskiego wskazują, że ochrona ubezpieczeniowa w praktyce gospodarczej jest rozwiązaniem szczególnie ważnym dla małych przedsiębiorstw. Średnie i duże przedsiębiorstwa mają możliwości alternatywnego transferu ryzyka i, jak pokazują dane, wykorzystują to w praktyce gospodarczej znacznie częściej. Wybrane dane empiryczne zaprezentowano w tabeli 4 i 5.

Ubezpieczenia są najprostszą i najodpowiedniejszą metodą transferu ryzyka dla małych przedsiębiorstw. Ograniczone możliwości kapitałowe oraz często ograniczenia w *know how* sprawiają, że najlepszym instrumentem zarządzania ryzykiem jest wykorzystanie programu asekuracyjnego, bazującego głównie na produktach oferowanych przez ubezpieczycieli. Taki model potwierdzają prezentowane dane empiryczne, pochodzące z rynku amerykańskiego za 2010 roku. Duże i średnie przedsiębiorstwa mają większe możliwości zastosowania alternatywnych form transferu ryzyka.

W kontekście prezentowanych w artykule rozważań można odnieść się również do reprezentatywnych badań empirycznych przeprowadzonych w Polsce, dotyczących posiadanej przez mikro i małe przedsiębiorstwa ochrony ubezpieczeniowej (w podziale na zakres produktowy) oraz ich prezentacji w latach 2007–2010, co zaprezentowano w tabeli 6.

Najpopularniejszym rodzajem posiadanego przez mikro oraz małe przedsiębiorstwa ubezpieczenia jest obowiązkowe ubezpieczenie komunikacyjne OC. W 2010 roku miało je co drugie mikroprzedsiębiorstwo oraz 63% małych przedsiębiorstw w Polsce. W dalszej kolejności, największą popularnością cieszyły się ubezpieczenia mienia od ognia i żywiołów oraz kradzieży i rabunku, komunikacyjne auto casco, a także ubezpieczenie budynków od ognia i żywiołów. Mniejszy niż w 2009 roku zakres korzystania z ubezpieczeń w sektorze małych przedsiębiorstw, to efekt naturalnego ograniczania się sektora w roku kryzysu. Racjonalizm i ograniczenie dotyczyły głównie mikroprzedsiębiorstw, które ze względu na swoją liczebność zdecydowanie wpływają na postrzeganie całego sektora.

⁸ T. Holzhen, *Die Gewerbeversicherung – ein Markt im stetigen Wandel*, Swiss Re, nr 5, Zurich 2012, s. 1.

Tabela 4

Wydatki na ubezpieczenia na 1000 USD obrotu handlowego w USA (dane za 2010 r.).

Wielkość przedsiębiorstwa	Przedsiębiorstwa duże	Przedsiębiorstwa średnie	Przedsiębiorstwa małe
Liczba przedsiębiorstw (w tys.) ⁹	15	221	6210
Obrót w mld. USD	18 286	8988	8460
Wydatki na ubezpieczenia (w USD na 1000 USD obrotu handlowego)			
Pakiet ubezpieczeniowy standardowy (tzw. polisa biznesowa)	0,00	0,12	1,60
Ubezpieczenia rzeczowe	0,74	1,05	0,64
Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej	1,41	2,45	1,73
Ubezpieczenie wypadkowe (dobrowolne)	0,52	1,97	2,07
Ubezpieczenia komunikacyjne	0,24	0,76	1,25
Wydatki całkowite na ubezpieczenia	2,86	6,22	7,55

Źródło: Dane Swiss Re Economic Research & Consulting za 2010 r., za: T. Holzhen, *Die Gewerbeversicherung – ein Markt im stetigen Wandel*, Swiss Re, nr 5, Zurich 2012, s. 19.

Tabela 5

Porównanie ubezpieczeń z alternatywnymi metodami transferu ryzyka (dane za 2010 r.).

Wielkość przedsiębiorstwa	Przedsiębiorstwa duże	Przedsiębiorstwa średnie	Przedsiębiorstwa małe
Liczba przedsiębiorstw (w tys.)	15	221	6210
Obrót w mld. USD	18 286	8988	8460
Wydatki na ubezpieczenia w mld. USD			
Ubezpieczenie	52,30	56,00	63,90
Alternatywny Transfer Ryzyka	48,53	6,54	0,80
Całkowita wielkość wydatków	100,84	62,51	64,67
Wydatki na ubezpieczenia (w USD na 1000 USD obrotu handlowego)			
Ubezpieczenie	2,86	2,65	5,51
Alternatywny Transfer Ryzyka	6,22	0,73	6,95
Całkowita wielkość wydatków	7,55	0,09	7,64

Źródło: jak w tabeli 4.

⁹ Według *Marketstance*, małe przedsiębiorstwa to takie, które zatrudniają do 49 pracowników. Przedsiębiorstwa średnie zatrudniają od 50 do 999 pracowników, z kolei przedsiębiorstwa duże zatrudniają powyżej 1000 pracowników. Prezentowane dane uwzględniają wskazany podział przedsiębiorstw.

Tabela 6

Odsetek mikro i małych przedsiębiorstw działających w Polsce posiadających wybrane rodzaje ubezpieczeń (w %)

Rodzaj ubezpieczeń	2007	2008	2009	2010
Mikro przedsiębiorstwa (%)				
OC komunikacyjne	49	49	53	49
AC komunikacyjne	35	32	39	33
Mienie od ognia i żywiołów	45	48	46	38
Mienie od kradzieży i rabunku	43	47	41	35
Budynków od ognia i żywiołów	43	44	35	33
Małe przedsiębiorstwa (%)				
OC komunikacyjne	61	54	63	63
AC komunikacyjne	49	44	54	51
Mienie od ognia i żywiołów	68	66	67	68
Mienie od kradzieży i rabunku	59	60	59	63
Budynków od ognia i żywiołów	65	64	60	62

Źródło: *Finanse MSP za: 2007, 2008, 2009, 2010 – Rynek usług ubezpieczeniowych*, Qualifact. Badania rynkowe i doradztwo, Gdańsk, Publikacje za lata 2007–2010.

Podsumowanie

Na różnorodność popytu na ubezpieczenia wpływają przede wszystkim rodzaj działalności, wielkość przedsiębiorstwa oraz sytuacja makroekonomiczna na rynku. Przedstawione w artykule dane empiryczne jednoznacznie wskazują, że wielkość przedsiębiorstwa przekłada się na posiadanie ochrony ubezpieczeniowej. Wskazują na to dane dotyczące rynku w Polsce, ale również dane globalne. Duże przedsiębiorstwa mają większe możliwości wykorzystania alternatywnych metod transferu ryzyka (nawet w czasie spowolnienia gospodarczego) Należałoby zatem oczekiwać od ubezpieczycieli, że działania związane z kształtowaniem świadomości ubezpieczeniowej powinny podążać w kierunku małych przedsiębiorstw. Mają one bowiem możliwość pozyskania nowych klientów, ich portfel ubezpieczeniowy (produktowy) ulega stabilizacji oraz zmniejsza się ich wrażliwość na ryzyko. Poza tym zmniejsza się prawdopodobieństwo popełnienia błędu w ocenie ryzyka przyjmowanego do ubezpieczenia.

Konkludując można zatem stwierdzić, że współpraca małych przedsiębiorstw z sektorem ubezpieczeniowym niesie niezaprzeczalne korzyści dla wielu podmiotów gospodarki narodowej oraz korzystnie oddziałują na ich sytuację finansową, szczególnie w okresie spowolnienia gospodarczego.

INSURANCE IN SMALL ENTERPRISES IN A GLOBAL ECONOMIC SLOWDOWN

Summary

The article attempted to present empirical data to illustrate the attitude of small business insurance and risk perception of their business in the economic downturn. Risks are shown in (in terms of hierarchy) in a business based on research conducted by AON. Indicated the extent of the use of insurance and alternative risk transfer by the company (according to size).

Translated by Anna Bera